

8. Knopf J. Bertolt Brecht. Monographie. Stuttgart : Reclam, 2000. 320 S.

REFERENCES

1. Astrahan N. I. (2014). Buttia literaturnogo tvor. Analytychne ta interpretaciyne modeliuvannia : monographiya [The essence of a literary work. The analytical and interpretive modeling: monograph]. Kyiv : Akademydav, 432 s.
2. Bahtin M. M. (1986). Problema teksta v lingvistike, filologii i drugih gumanitarnykh naukah. *Estetika slovesnogo tvorchestva* : sbornik izbranykh trudov [The text problem in linguistics, philology, and other humanities. *Aesthetics of verbal creativity*]. Moscow : Iskustvo, S. 297-325.
3. Bolotnova N. S. (2009). Filologicheskii analiz teksta : uchebnoye posobiie [Philological analysis of the text]. Moscow : Flinta : Nauka, 520 s.
4. Kuharenko V. A. (2004). Interpretaciya tekstu : navchalnyi posibnyk [The interpretation of text]. Vinnytsia : NOVA KNYGA, 272 s.
5. Lotman Y. M. (2000). Struktura hudozhestvenogo teksta. *Ob iskusve* : monographiya [The structure of the fiction text : About art]. SPB. : Iskustvo, S. 14-287.
6. Sidorov E. V. (1987). Problemy recevoi systemnosti : uchebnoye posobiye [The problems of speech system]. Moscow : Nauka, 138 s.
7. Brecht B. (1997). Ausgewählte Werke in sechs Bänden. Stücke. Erster Band. Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 700 S.
8. Knopf J. (2000). Bertolt Brecht : Monographie. Stuttgart : Reclam, 320 S.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Світлана Соколовська – кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології та зарубіжної літератури ННІ іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: проблеми теорії та історії драми, комунікативно-когнітивні стратегії інтерпретації художнього тексту.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Svitlana Sokolovska - Candidate of Philology, Associate Professor of the Department of German Philology and Foreign Literature of the Institute of Foreign Languages of the Zhytomyr State University after Ivan Franko.

Scientific interests: aspects of the theory and history of drama, communicative-cognitive strategies applied for artistic text interpretation.

УДК 316.77

DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-4077.2020.187.79>

МОВНА КАРТИНА СВІТУ ДАВНІХ ГЕРМАНЦІВ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ

Тетяна ХОМЕНКО (Кропивницький, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7871-1940>

e-mail: tat04jana24@gmail.com

ХОМЕНКО Тетяна. МОВНА КАРТИНА СВІТУ ДАВНІХ ГЕРМАНЦІВ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ. У статті розглядаються питання лексико-семантичних особливостей мовної картини світу давніх германців. Вона містить витоки мовних картин світу в культурі багатьох народів сучасності. Мовну картину світу створюють вербалізовані культурні смисли. Мовна картина світу є зображенням в мові цілісного світу, людини в ньому та видів її діяльності. Античні автори вказують, що центральною діяльністю давніх германців була військова справа. Докази цього можна знайти і в мові. В усіх сегментах мовної картини світу германців наявні лексико-семантичні одиниці, пов'язані з воєнними діями та їх наслідками.

Ключові слова: давні германці; картина світу; мовна картина світу; культура; культурні смисли.

KHOMENKO Tetyana. LANGUAGE WORLD VIEW OF ANCIENT GERMANS: LEXICAL-SEMANTIC ASPECT. In this paper the questions of lexical-semantic world view of ancient Germans are examined. Language world view of ancient Germans contains the origin of language world view of many modern nations. Everything that is important in culture is reflected in the language world view, possesses the notions about the cultural phenomena, cultural meanings and brings them to the next generation. Cultural meanings are basic for creation of world view, and articulated cultural meanings form language world view. Language world view usually is identified in relation with the naive or semantic world view, with mental processes, which are essential to different nations. For reaching the understanding among the representatives of different nations and cultures it is important to realize not only modern culture phenomena

but also the source of creation of different cultures. World view is studied as the complete world image, which is resulted in people activity, people contacts with the world. Language world view is an image made with the help of language means of the whole world, a person in it and everything, which surrounds him and everything a person contacts with in all spheres of his activity during all his life. This article analyses the influence of the main social ancient Germans activity upon the semantic element of the ancient Germans vocabulary. Information about main social activities of ancient Germans could be found in the works of ancient authors. They are military activity, agriculture, cattle breeding, crafts, jurisprudence. It is representative that all kinds of social activities supplied military activity. Agriculture supplied with the food, cattle breeding supplied with horses, crafts prepared weapon, tribunal judged deserters, double-dealers, who were punished very severely. Childrearing, especially youth, was directed to the development of fighter characteristics. The evidences of military activity priority in the society of ancient Germans could be seen in the language. In all segments of language world view are presented lexical-semantic unities, connected with military actions and their consequences, with death and weapon. The great part of lexical unities with the hidden military meaning is preserved till nowadays.

Key words: ancient Germans; world view. language world view; culture; cultural meanings.

Постановка проблеми. Багато наукових галузей, таких як філологія, культурологія, психологія, соціологія, антропологія, спрямовують дослідження на вивчення особливостей комунікації між представниками різних народів та культур. Комунікація завжди припускає наявність двох або більше партнерів, які комунікативно взаємодіють. Міжкультурна комунікація має на увазі взаєморозуміння учасників комунікації, які належать до різних національних культур (Верещагин, 1990: 14). Як вказує Р.М. Фрумкіна, в культурі немає нічого, що не може бути виражено в мові, яка обслуговує цю культуру (Фрумкіна, 2003: 198). Мова зберігає поняття про культурні феномени, культурні смисли і передає їх наступному поколінню. Культурні смисли є базовими для утворення картини світу, а вербалізовані культурні смисли створюють мовну картину світу. Для досягнення взаєморозуміння необхідно усвідомлювати не тільки сучасні культурні феномени, але й витоки становлення різних культур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Публікації останніх років розглядають мовну картину світу у зв'язку з мовномисленнєвими, ментальними процесами (Анохіна, 2017), у співвідношенні з концептуальною картиною світу (Качмар, 2014), аналізують відмінності між мовною та концептуальною картиною світу (Середницька, 2016). Низка публікацій присвячена загальним проблемам формування картини світу (Беткенова, 2019; Девдариани, 2019). Окрему групу утворюють публікації, що розглядають окремі частини мовної картини світу у різних мовах (Прощенкова, 2019; Дем'янова, 2019).

В. І. Постовалова стверджує, що картина світу – це цілісний глобальний образ світу, який є результатом усієї духовної активності людини, а не окремої сфери; картина світу як глобальний образ виникає у людини в ході всіх її контактів із світом (Постовалова, 1988: 19).

Мовна картина світу, за словами Н. Ю. Шведової, це вироблене багатовіковим досвідом та створене засобами мовних номінацій зображення всього існуючого як цілісного та багатоскладового світу, що усвідомлений мовою, воно репрезентує людину, її матеріальну та духовну життєдіяльність та все те, що людину оточує: простір, час, живу та неживу природу, сферу створених людиною міфів та соціумів; тобто саму людину, її життєдіяльність, плоди цієї життєдіяльності та оточення людини, сферу її існування (Шведова, 1999: 15).

Стаття присвячується таким **невирішеним** раніше проблемам, як дослідження впливу основної діяльності давніх германців на формування їх мовної картини світу. Мовна картина світу давніх германців представляє інтерес як базис багатьох мовних картин світу народів сучасності.

Мета статті – проаналізувати відбиток основної діяльності давніх германців на склад семантичного шару лексичної системи германських мов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Свідчення про основні види діяльності германців можна знайти у творах античних авторів. Германці з'явилися на історичній арені як племена, що боролися проти Римської імперії. Грецький письменник Плутарх (46-127 рр. н.е.) описує стародавніх германців як диких кочівників, які займаються не мирними видами діяльності, на кшталт землеробства або скотарства, а лише війною. За його словами германські племена служили найманцями в військах македонського царя Персея на початку 2 ст. до н.е. (Арсеньєва, 1980). Більш детальну інформацію про спосіб життя германців ми

отримуємо із Записок Юлія Цезаря про галльську війну (50 р. до н.е.) та з «Германії» Корнелія Тацита (I ст. н.е.).

Германці активно вели війни з Римською імперією, часто самі їх ініціювали. Римляни стикнулися з германцями у 113-101 рр. до н.е., коли кимври та тевтони, переселяючись з Ютландії, спустошили приальпійську Італію та Галлію. Війни з римлянами не припинялися, у 251 році загинув римський імператор Децій в битві з готами північного Причорномор'я. Готи послідовно спустошували Грецію, Фракію, Малу Азію. Германські племена загрожували самому існуванню Римської імперії. У 270 році імперія віддала Дакію варварам і пересунула свої кордони південніше, але залишилася існувати до Великого переселення народів та аж до 476 року, коли Одоакр скинув з престолу останнього римського імператора Ромула Августа, що і вважається кінцем Римської імперії. У 493 році Одоакра переміг правитель остготів Теодоріх та оселив в Італії своє плем'я. У 552 році Візантійські війська винищили всіх остготів, але на це місце прийшли лангобарди, чим і закінчилася епоха Великого переселення народів (Жирмунский, 1956).

Германські племена воювали і між собою. Бруктери були знищені сусідніми германськими племенами, лангобарди, семнони, херуски на чолі з Армінієм воювали з маркоманнами, дани витіснили герулів із Ютландії на південь, вестготи воювали з вандалами в Іспанії, вандала - із свемами, бургунди розгромили свевів тощо.

Германці організовували військові походи проти інших народів: убії захопили землі Галлії на лівому березі Рейну, маркоманни підкорили кельтів-бойів, готи покорили суовенів та борусків, воювали з сарматами в Банаті, а також з гунами до падіння Готського королівства, розгромили венеців на Середньому Дніпрі (Колосовская, 2000).

Звичаї германців описав римський історик Корнелій Тацит у своїй праці «Про походження германців та місцезнаходження Германії». Скільки германці увесь час воювали, то варто вяснити, наскільки побут германців був пов'язаний з воєнними діями. Їхнє життя, як і життя усіх племен, що жили суспільно-родовим ладом, охоплює такі сфери: землеробство, скотарство, ремісництво, релігію, правові інститути суду, шлюбу, наслідування майна, відпочинок, власне воєнні дії.

Цезар розповів про організацію землеробського циклу германців I ст. до н. е. За його словами, рід посилав частину своїх родичів на війну. Інша частина обробляла вдома землю, забезпечуючи запаси харчування. Через рік члени роду мінялися діяльністю. Таким чином забезпечувалася безперервність обох діяльнісних циклів: воєнних дій та землеробства (Цезарь).

Якщо звернемося до свідчень Тацита (I ст. н.е.), то помітимо, що землеробством займалися вже тільки жінки та слабосильні члени родини та племені. Чоловіки ж вважали: працювати на землі, тобто пітом здобувати те, що можна взяти кров'ю, є лінь та малодушність. Про плем'я хаттів Тацит писав: «У них немає ні поля, ні дому, і ні про що вони не піклуються» (Тацит). Зате це плем'я славилося найорганізованішою піхотою.

Германці були знайомі з виробництвом металів та виготовляли з них зброю. Матеріалами для її виробництва були також дерево, камінь, кістка. Вони вміли видобувати фарбу та яскраво розмальовували щити, також оздоблювали їх іншими матеріалами.

Усі справи племені, мирні та воєнні, вирішувалися на тінгах – зборах усіх повнолітніх чоловіків, які вже користувалися зброєю. На зібрання вони приходили озброєними, голосували колиханням списів. Тут відбувалися обряди ініціації, суд, заручини. При ініціації юнакам певного віку, які довели свою хоробрість, вручали зброю старші члени роду. Суд особливо суворим був до зрадників та перебіжчиків. Їх вішали на деревах, боягузів топили в багні, закидаючи зверху віттям. Під час заручин жених та наречена обмінювалися подарунками. Жених дарував нареченій биків, коня з усією зброєю, щит, спис, меч. Дружина теж дарувала чоловіку зброю. З моменту об'яви шлюбу жінка слідувала за чоловіком не тільки у мирний час, але й на війну, де перев'язувала йому рани, підтримувала морально, забезпечувала їжею (Тацит).

Майно наслідувалося старшим сином. Але, наприклад, в племені тенктерів, що славилася серед германців своєю боездатною кіннотою, бойового коня отримував найхоробріший із синів.

Відпочивали германці також озброєними, були популярними «танці» оголених юнаків серед вкопаних в землю мечів та смертоносних списів.

У боях германці застосовували піхотинців та кінноту, племена свіонів, окрім цього, мали також флот. Воїни були озброєні списами (фрамеями) з вузькими та короткими наконечниками, щитами, піхотинці також кількома дротиками. Мечі, пики великого розміру, панцири та шоломи були у небагатьох з вояків. Піхотинців виставляли від кожного округу по сотні. Вони вважалися відбірними військами, брали участь і у піших сутичках, і у кінному бою. Кінні та піші загони склалися із родичів. Германці військовий порядок будували клином. Вони застосовували також воєнні хитрощі, роблячи вигляд, ніби відступають, а потім кидалися на ворога з новою силою (Тацит).

Будь-який повнолітній чоловік племені міг організувати свою дружину та стати вождем. Вождь повинен був своїм прикладом надихати дружинників у бою, забезпечити їх провіантом, виділити частину здобичі сукупно із конем та мечем. Якщо плем'я не воювало, дружина шукала племена, що вели воєнні дії, та матеріально збагачувалася таким способом. Ганьбою для воїна вважалося кинути щит на полі бою, такі воїни ставали ізгоями і, зазвичай, накладали на себе руки; або вийти живим з бою, коли вождь загинув; або дозволити ворогу забрати в рабство мати, жінку, дітей.

Перед битвою та під час неї здійснювалися певні ритуали, щоб настрахати ворогів та забезпечити собі перемогу. Широко застосовувалися ворожіння по рунах; по іржанню та фирканню білих коней, запряжених у колісницю, які утримувалися в священних гаях, присвячених різним богам (до речі, германці брали як оплату римські монети тільки з зображенням колісниці з парною упряжкою), по результату поєдинку германського воїна та полоненого іноплеменника; по польоту птахів.

Перед боем військо відтворювало спеціальний пісенний мотив, вірогідно, щоб увійти у стан трансу та викликати в себе більше агресії. Германці вірили, що боги присутні серед військових дій, та брали з собою в битву святині (знамена) із священних гаїв. Хатти, досягнув певного віку, відрощували бороди та волосся на голові і зрізали їх лише над своїм першим ворожим трупом, вважаючи, що повністю заплатили за своє народження та стали достойними вітчизни та батьків. При похоронному обряді разом із небіжчиком спалювалися його земні супутники: зброя, іноді кінь, човен (Тацит).

Як відмічають деякі автори (напр. Павлюк М.В.), за германськими племенами закріпився етнонім «германці», значення якого зберігає, можливо, ім'я Герман: двн. *Heriman/Hariman* «військова людина, завойовник». Ім'я утворено від основи іменника *hari/heri* «орда», «(вороже) військо», «загін вояків», нвн. *Heer* «військо» // лит. *kārė* «війна», ст. *karis* «війна»; та іменника *man* (нвн. *Mann*) «чоловік, людина» // ді. *mānuh* «людина, чоловік», псл. *možь*. Тобто «германці» - «вояки загону» (Павлюк).

Походження слова *Volk*, н. "народ", теж пов'язане з війною: двн. *folc* «військовий загін, юрба», да. *folc* «загін, військо», дісл. *folk* «загін, військо, народ»; < герм. **fulka* - «юрба, загін» (< іє. **pele* - «наповнити»).

Свідчення істориків про войовничість давніх германців знаходять своє підтвердження й у мові. Про престижність понять «війна», «битва», «бій» свідчить наявність у германських мовах безлічі синонімів для позначення цих понять: да. *wīg*, дісл. *vīg* «війна»; двн. *hadu* «бій, битва», да. *headu*, дісл. *hođ* «боротьба»; да. *beadu* (у власних іменах), дісл. *hildr*, да. *hild* «битва», двн. *gund*, дісл. *gunnr*, *guđr* «війна» (Левицький, 2008: 55).

Лексичні одиниці, пов'язані з військовими діями, ранами, каліцтвом, смертю присутні у всіх сегментах мовної картини світу давніх германців.

Побут, знаряддя праці: *Sense* «коса» двн. *segansa* «коса», дісл. *Sigđr* «коса, меч», да. *sigde*, снн. *segede* «серп» < герм. **seg-* < іє. **sek-* «різати, сікти»; *Dechsel* «інструмент для обробки дерева», двн. *dehsala* «сокира», дісл. *Flexla* «теслярська сокира», гот. *timrjan*

«тесловати»; *Messer* «ніж» двн. mezzisach (герм. *matiz + sachsa > двн. mezzi-sachs, да. mete-seax «меч для їжі»); *Hacken* «гак, гачок», ісл., фар. haki, норв., шв., адіал. hake, дат. hage, шетл. hagi – «заступ, лопата», да. hako – «засув», дс. hāko – «гак», с.нідерл. hoek, honk, лит. kenge – «гачок, вішак», ірл. ail-cheng – «основна зброя», лтш. hegis – «костиль, ціпок», норм. Hague – «загострювати», іс. * keg – «гак, кілок»; *Kleid(ung)* «одяг» герм. *klaiƀ, да. clīda «пластир на рану», двн. Kletta «тканина, сукно», свн. kleit «одяг, тканина, покрив», да. clād «покрив, одяння, тканина», а. cloth «одяг» (Левицький, 2010).

Металообробка: *malm* шв. «руди» - / málm- < málmr – «метал, зброя», ісл., фар. málmur, норв., шв., дат. malm – «руда», лапл. malmba, malma, гот. malma – «руда», да. mealm(-stan) – «пісковик»; *Kessel* «казан, рос. котел» -kell < ketill – «горщик, казан», ісл. ketill, фар. ketil, норв. kjetel, шв. kittel, kettel, дат. kedel, да. cietel, з.фриз. zetel, дс. hetil, двн. chezzil, ім'я Ketill, д.шв. Kætel, д.дат. Ketil > да. Ketel, Cytel, Cattil, Caetil. В особистих іменах має значення «шолом». У деяких іменах скорочується до *kell* (у значенні «шолом») (Левицький, 2010).

Шлюб, сім'я: *Braut* «наречена» - «та, яку викрали» (< іс. Bher / bhreç - «ламати» > «бити, грабувати»); *Bruder* «брат» походить від іс. *bhrāter: а. brother «брат», да. brōðor, н. Bruder, двн. bruoðer, дс. brōðar, дісл. brōðir, гот. brōþar; < герм. *brōþær «брат» // лат. frāter «член фратрії» (фратрія як суспільне об'єднання грала значну роль у військових діях) < іс. *bhrātēr (Левицький, 2010).

Рослини, тварини: *oak* а. «дуб», да. āc, «дуб; судно з дубу», де. ēk, н. Eiche «дуб», двн. eih, дісл. eik «дуб; човен, судно»; < герм. *aik-/ō «дуб»; *ash* а. «ясен», да. asse, н. Esche «ясен», двн. asc, де. ask, дісл. Askr «ясен, стис, судно»; < герм. *ask-iz «ясен» < іс. *os-/os(en) - «ясен»; *yew* а. «тис», да. īw, ēow, н. Eibe «тис», двн. īwa, īha, дісл. ur; < герм. *īwō / īhwō- / īgwō- / īhwa- «тис»; свн. iwe «лук», дісл. Iwag «лучник, стрілець із лука»; *Bär* н. «ведмідь» björn – ведмідь прагерм.*bernu, ісл., фар., шв. björn, да. Beorn – «воїн, ватаг», бера, двн., снн. bero, шв. biarr, іс. *bher (Левицький, 2010).

Час: *Zeit* н, да. tīd «час, період, пора року, година», двн. zīt «час, пора року», дс. tīd, шв. tid «час», дісл. tīd «час, година»; < герм. *tīdiz «час», «відрізок часу» < іс. *dī-to - «відділене»; іс. *dāi-/dī - «різати, розривати, відокремлювати», дірл. dām «загін»; *Woche* н. «тиждень», а. week «тиждень», да. wice, wuce двн. wecha, wehha, дс. wika, дісл. vika «тиждень; морська миля - зміна веслярів, коли пройдений відрізок шляху», гот. wīkō «черговість»; < герм. *wīkōn- «зміна днів», «зміна обов'язків»; *kveld* норв. «вечір», дісл. kveld (< *kwalīda-) «вечір», «кінець дня», «смерть дня», да. swield «смерть, руйнування», дісл. kvol «борошно», шв. kväll, да. swield tīd «вечірній час», двн. quilti-werk «вечірня робота» (Левицький, 2010).

Простір: «лівий» гот. Hleiduma (< іс. *klei- «згинати») «лівий» (< «кривий») (Левицький); nord «північ» < іс. *ne-r-/nē-r- «поринати», «області, позбавлені сонця», «пекло» (дінд. nāraka, гр. nerteroi "нижні, підземні") (Бадер, 1988).

Розмір: В.В. Левицький вважає, що lē(i)- / lē(ц)- могло означати не тільки «гнути», але й «різати», а тому герм. *līt- / lut- може походити від кореня зі значенням «різати», що типологічно більшою мірою відповідає розвитку значення «маленький». У результаті цілого ряду фонетичних перетворень (умлаут, делябіалізація) герм. [u] > а. [i]. Звук [i], за даними психолінгвістів, має символічне значення «маленький». Аналогічним символічним значенням володіє звук [l]. Підтримка звукової форми з [i] та [l] дозволила, очевидно, слову little витримати конкурентну боротьбу зі словом small («вузький, дрібний», «маленький») (Левицький, 2008: 442).

Сучасна німецька мова має значну кількість лексичних одиниць з прихованим «воєнним» значенням або, навіть, з підсиленим «воєнним» смислом. Наприклад, слово «die Waffe» означає «зброя», а раніше мало значення «спір, змагання». Слово «der Raub» означає «розбій», rauben «грабувати», а його початкове значення «відбирати силою, виривати», «спустошувати», тобто «der Raub» – здобич, що відбирається у ворога, зброя та одяг. Слово «die Rache» мало значення «переслідування, покарання (ворога)», потім змінилося на «помста». Спорідненими з ним словами є «der Recke», «das Wrack». Значення першого слова

було «вигнанець», а зараз – «сміливий, досвідчений воїн». «Wrack» в англійській мові означає «розорення, руйнування», а в німецькій – «уламки (корабля)» (Розен, 1991).

Своє значення слово «frech» змінило із «шалений, жадібний, корисливий (ворог)» на «зухвалий, нахабний». Спочатку слово «der Mut» означало «лють», зараз – «мужність». Слово «die Herberg» зараз означає «постоялий двір», а раніше «військовий табір». «Der Streit» - «спір» звузило своє значення від «боротьба, поєдинок; змагання сторін у судовому розгляді». Слово «der Hader» означає «показ свого невдоволення (богом)», походить від германського «hadu» - «боротьба, бій» (Розен, 1991).

Висновки. Отже, воєнні дії були центральною діяльністю, навколо якої будувався побут германців. Вони охоплювали всі сфери життя окремого індивіда та племені в цілому, Війна та її наслідки визначали основні напрямки суспільної та особистої діяльності германців, що формувало психологію воїна та завойовника. Виниклі особливості відобразилися у мовній картині світу давніх германців, причому у кожному її сегменті. **Подальші дослідження** у цьому напрямку можуть стосуватися теонімів, антропонімів, етнонімів як вираження самосвідомості та суспільної свідомості давніх германців.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Анохина С.З. Восприятие языковой картины мира в русском и английском менталитетах / С.З. Анохина // Международный научно-исследовательский журнал. Серия: Филологические науки. – 2017. - Вып. 12. - ч. 1. - С. 16 – 18.
2. Бадер Ф. Области индоевропейской реконструкции / Ф. Бадер // Новое в зарубежной лингвистике. – 1988. - Вып. 21. – С. 202 - 224.
3. Беткенова М. С. Проблема формирования языковой картины мира / М.С. Беткенова // Наука и общество: проблемы современных исследований: Сборник статей XIII научно-практической конференции. – Омск, 2019. - С.16-27.
4. Введение в германскую филологию/[Арсеньева М.Г., Балашова С.П., Берков В.П., Соловьева Л.Н.]. - М.: Высшая школа, 1980. – 319 с.
5. Верещагин Е.М. Язык и культура / Е.М. Верещагин, В. Г. Костомаров. - М.: Русский язык, 1990. – 246 с.
6. Девдариани Н.В. Культурно-национальные и личностные особенности носителей языка и их демонстрация в языковой картине мира / Н.В. Девдариани, Е.В. Рубцова // Балтийский гуманитарный журнал. - 2019. - Т.8, № 1. - С. 139 – 141.
7. Демьянова Т.В. Роль небылиц-перевертышей в создании языковой картины мира / Т.В. Демьянова // Лингвистика, лингводидактика, переводоведение: актуальные вопросы и перспективы исследования: Сборник материалов Международной научно-практической конференции, - Чебоксары., 2019. - С. 48 – 53.
8. Жирмунский В.М. История немецкого языка / В.М. Жирмунский. – М.: из-во лит-ры на иностр. языках, 1956. – 386.
9. Качмар О. Проблема співвіднесення концептуальної та мовної картин світу / О. Качмар // Актуальні питання гуманітарних наук. Серія: Мовознавство. Літературознавство. - 2014. - Вип. 9. – С. 173 – 178.
10. Колосовская Ю.К. Рим и мир племен на Дунае I – IV в н.э. / Ю.К. Колосовская. – М.: Наука, 2000. – 288 с.
11. Левицкий В.В. Этимологический словарь германских языков: в 2 т./ В.В. Левицкий. - Винница: Нова книга, 2010. - Т. 1. – 2010. - 614 с. Т. 2. – 2010. - 367 с.
12. Левицкий В.В. Основы германистики / В.В. Левицкий. – Винница: Нова книга, 2008.- 528 с.
13. Павлюк М.В. Германські гілкові етноніми [Електронний ресурс]/ Режим доступу: www.rusnauka.com
14. Постовалова В.И. Картина мира в жизнедеятельности человека /В.И. Постовалова//Роль человеческого фактора в языке: язык и картина мира. - М.: Наука, 1988. – С. 8 - 69.
15. Проценкова Н.В. Феномен «еда» как фрагмент языковой картины мира / Н.В. Проценкова // Россия и Китай: история и перспективы сотрудничества: Материалы IX международной научно-практической конференции. – Благовещенск, 2019. - С. 95 – 98.
16. Розен Е.В. Немецкая лексика: история и современность /Е. В. Розен. – М.: Высшая школа, 1991. – 96 с.
17. Середницька А.Я. Відмінності між мовною та концептуальною картиною світу з погляду сучасного мовознавства / А.Я. Середницька // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. - 2016. - Т.1, №21 - С. 69 -71.
18. Тацит Корнелий. О происхождении германцев и местоположении Германии [Електронний ресурс]/ Режим доступу: www.hist.msu.ru
19. Фрумкина Р.М. Психолінгвістика: учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Р.М. Фрумкина. - М.: Академия, 2003. – 320 с.
20. Цезарь Гай Юлий. Записки о Галльской войне [Електронний ресурс]/ Режим доступу: www.hist.msu.ru
21. Шведова Н.Ю. Теоретические результаты, полученные в работе над «Русским синтаксическим словарем» // Вопросы языкознания. – 1999. - №1. – С. 3 – 16.

REFERENCES

1. Anohina S.Z. (2017). Vospriyatiye yazykovoy kartiny mira v russkom i angliyskom mentalitetah //Mezhdunarodnyy nauchno-issledovatel'skiy zhurnal. Seriya: Filologicheskiye nauki. [Perception of the language world view in the russian and english mentalities // International scientific-research journal. Series: Philological sciences]. Issue 12. Part 1. Pp. 16 – 18.
2. Bader F. (1988). Oblasti indoevropeyskoy rekonstruktsiyi //Novoye v zarubezhnoy lingvistike [Areal of indoeuropean reconstruction // New in the foreign linguistics]. Issue 21. Pp. 202 – 224.
3. Betkenova M.S. (2019). Problema formirovaniya yazykovoy kartiny mira // Nauka i obschestvo: problemy sovrenennykh issledovaniy [The problem of the formation of a language world view // Science and society: problems of modern researches]. Omsk, pp. 16 – 27.
4. Vvedeniye v germanskuyu filologiyu (1980) / Arsyenyeva M.G., Balashova S.P., Berkov V.P., Solovyeva L. N. [Introduction into German philology / Arsyenyeva M.G., Balashova S.P., Berkov V.P., Solovyeva L. N.]. Moscow, 319 p.
5. Vereschagin E.M., Kostomarov V.G. (1990). Yazyk i kultura. [The language and the culture]. Moscow, 246 p.
6. Devdariani N.V., Rubtsova E.V. (2019). Kulturno-natsionalnyye i lichnostnyye osobennosti nositeley yazyka i ih demonstratsii v yazykovoy kartine mira //Baltiyskiy gumanitarniy zhurnal. [Cultural-national and personal features of native speakers and their demonstration in the language world view// Baltic humanity journal]. Vol. 8, issue 1. Pp. 139 - 141.
7. Demyanova T.V. (2019). Rol nebylits-perevyertyshey v sozdaniy yazykovoy kartiny mira // Lingvistika, lingvodidaktika, perevodovedeniye: aktualnye voprosy i perspektivy issledovaniya. [Role of the fiction-changelings in the language world view// Linguistics, Linguistic didactics, Translation: actual questions and perspectives of research]. Tcheboksary, pp. 48 -53.
8. Zhirmunskiy V.M. (1956). Istoriya nemetskogo yazyka. [History of German language]. Moscow, 386 p.
9. Kachmar O. (2014). Problema spivvidnesennya konceptualnoy ta movnoy kartyn svitu // Aktualni pytannya gumanitarnykh nauk. Seriya: Movoznavstvo. Literaturoznavstvo. [The problem of ratio of the conceptual and language world view //Actually questions of humanity sciences. Series: Linguistics. Literature sciences]. Issue 9. Pp. 173 -178.
10. Kolosovskaya J.K. (2000). Rim i mir plemen na Dunaye I – IV v n. e. [Rome and the tribal world on the Danube in the I – IVcentury AD]. Moscow, 288 p.
11. Levizkiy V.V. (2010). Etimologicheskii slovar germanskikh yazykov: v 2 t. [Etymological dictionary of German languages: 2 Volumes]. Vinnitsa. Vol. 1. 614 p. Vol. 2. 367 p.
12. Levitskiy V.V. (2008) Osnovy germanistyky. [The basics of Germanistics]. Vinnytsya, 528 p.
13. Pavlyuk M.V. Germanski gil'kovi etnomy. [German branch etnonyms]. [Electronic resource]. Access mode: www.rusnauka.com
14. Postovalova V.I. (1988). Kartina mira v zhiznedeatelnosti cheloveka/// Rol chelovecheskogo faktora v yazyke: yazyk i kartina mira. [The world view in the human life activity // Role of human factor in the language: language and the world view]. Moscow, pp. 8 – 69.
15. Proscenkova N.V. (2019). Fenomen «yeda» kak fragment yazykovoy kartiny mira // Rossiya i Kitay: istoriya i perspektivy sotrudnichestva. [Phenomenon «food» as a fragment of the language world view // Russia and China: history and perspectives of cooperation]. Blagoveshchensk, pp. 95 – 98.
16. Rozen E.V. (1991). Nemetskaya leksika: istoriya i sovremennost. [German vocabulary: history and modernity]. Moscow, 96 p.
17. Serednytska A.J. (2016). Vidminnosti mizh movnoyu ta kontseptualnoyu kartynoyu svitu z poglyadu suchasnogo movoznavstva // Naukovyy visnyk mizhnarodnogo gumanitarnogo universytetu. Seriya: Filologiya. [Differences between the language and conceptual world view from point of view of modern Linguistic // Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Linguistics]. Vol. 1. Issue 21. Pp. 69 -71.
18. Tacitus Publius Cornelius. De origine et situ Germanorum. [Electronic resource]. Access mode: www.hist.msu.ru
19. Frumkina R.M. (2003). Psiholingvistika. [Psycholinguistics]. Moscow, 320 p.
20. Caesar Julii. Commentari de Bello Gallico. [Electronic resource]. Access mode: www.hist.msu.ru
21. Shvedova N.J. (1999). Teoreticheskiye rezultaty, poluchennyye v rabote nad «Russkim sintaksicheskim slovaryom» // Voprosy yazykoznavniya. [Theoretical results received while the «Russian syntactic dictionary» creation // The questions of linguistics]. Issue 1. Pp. 3 – 16.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тетяна Хоменко – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри німецької мови та методики її викладання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.
Наукові інтереси: історія німецької мови.

INFORMATON ABOUT THE AUTHOR

Tetyana Khomenko – associate professor of German language at Central Ukrainian State Pedagogical Vinnitcheno-University.
Scientific interests: History of German language.